

לכבוד שבת קדש - פרשת נשא - שבועות תשפ"ב

וזהב הארץ ההיא טוב - זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות - נכתב ע"י חגי צמיר

שעם ישראל ישנים בשלווה כשבבוקר הם מתעוררים לקבל את התורה?

כיוון אחד של תשובה הולך ומסביר: **ודאי שבני ישראל התכוננו לקבלת התורה. אלא שהיו בטוחים, שהתורה היא רוחנית, ואינה מתאימה לגוף. אמרו: מוטב נישן, ואז, כשהנפש נפרדת מהגוף, עולה למעלה, הנפש היא זו שתקבל את התורה.**

אומר להם משה: לא כך! כל מטרת התורה היא לקדש את הגוף! אנחנו מצווים לעבוד את ה' דווקא כאן בעולם הזה החומרי, הגוף הוא כלי לנפש, ועלינו לקדש את החומריות.

כל אומרת התורה לגבי היין. אל תעשה כך! אל תתרחק, מוטב ליהנות מהעולם הזה ובכל המעשים שלנו לקדש את הדברים, לא להימנע ממנו אלא לקדש אותו, לנסוך אותו על גבי המזבח. אנו רואים רעיון זהה אף ביום כיפור: ביום כיפור צמים ובערב יום כיפור אוכלים "וכל האוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי". מהי המעלה של האכילה שהיא כפולה מהצום?

והתשובה היא באותו כיוון שביארנו. ישנה מעלה גדולה לצום ולהסתגף אבל הגדולה האמיתית, וזו מטרת התורה שלא נהיה מלאכים אלא בני אדם! בני אדם שמקיימים מצוות ומקדשים את החומר. כך מסביר גם ה"שפת אמת" בעניין המרגלים (פרשת שלח שנקרא בעוד שבועיים). שאין אנו יכולים לחשוב רעה על המרגלים, שהרי היו הם נשיאי השבטים. הוא מסביר את חטאם כך: מרגלים אכן לא רצו להיכנס לא"י, אך מחשבתם הייתה לטובה. הם אמרו: טוב לנו לעבוד את ה' במדבר. יש לנו את המן - לחם רוחני, אנו פנויים לעבודת הבורא, ענני כבוד מקיפים אותנו - אנו דבקים בו. משה רבינו איתנו - מורה לנו את הדרך. אך כשניכנס לארץ, מה יהיה? נצטרך לעבוד את האדמה! לא תהיה לנו ישוב הדעת ללמוד תורה!

לפני כן הוא אומר: המרגלים אמרו לבני ישראל, כאן, במדבר כולנו ראשים- הכוונה היא שכל עם ישראל בחזקת ראשים לתורה ומצוות, אך כשנכנס לארץ, לא כולם יוכלו לעסוק בתורה אלא יצטרכו לעבוד את האדמה. ולפי הסבר זה, על מה נענשו? התשובה היא שבדיוק בכך הם טעו טעות חמורה! אומר הקב"ה: עיקר עבודת הבורא, היא לא לחיות כל הזמן בפרישות, בתוך הקודש, זו "לא חוכמה". מה שנדרש מאיתנו הוא לקדש את החול.

וזה אולי עיקרו של חג השבועות. כל חג מהרגלים עומד כנגד אירוע הסטורי שהתרחש. חג הפסח כנגד יציאת מצרים. חג הסוכות - כנגד הנדודים במדבר, למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתלי את-בני ישראל בהוציאני אותם מארץ מצרים איזה אירוע הסטורי מצוין חג השבועות? ניתן להסביר

בפרשת נשא, שתמיד סמוכה לחג השבועות מובא ענין הנזיר. התורה אומרת כי נזיר שנשמא מחויב להביא קרבן וּכְפַר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל-הַנֶּפֶשׁ. מה חטאו של הנזיר?

רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין (בבלי תענית יא ע"א). מענין לראות כי הגמרא מביאה הסבר זה לדבריו של שמואל שמסתמך על דברי רבי אלעזר הקפר וקובע: **אמר שמואל: כל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר כי האי תנא, דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, שמואל קובע כי אסור לאדם להרחיק עצמו מהדברים הנמצאים בעולם סביבו. הדבר תמוה שכן היינו יכולים לחשוב כי להתרחק מהבלי העולם הזה, זו מעלה גדולה, ובודאי יש בה זכות גדולה ולא חטא.**

מענין לראות כי בעל האימרה הוא רבי אלעזר הקפר שבין אמירותיו המפורסמות, מופיעות אמירות על התרחקות: **ר' אלעזר הקפר אומר, התרחק מן התרעומת, שמא תתרעם על אחרים ותוסיף לחטוא.** (מסכתות קטנות מסכת דרך ארץ פרק ז הלכה יג).

וכן, **רבי אליעזר הקפר אומר אל תהא כמשקוף העליון שאין יד בני אדם יכולה ליגע בה. . . אלא הוי כאסקופה תחתונה שהכל דשין בה וסוף כל הבנין נסתר והיא במקומה עומדת:** (אבות דרבי נתן נוסחא א פרק כו). נראה אם כן שישנם דברים שמהם יש להתרחק, כדי להימנע ממהו שיקרה בעתיד 'שמא תתרעם', 'וסוף כל הבנין נסתר' - התייחסות לעתיד.

לעומתם, ישנם דברים שמהם אין להתרחק. כך למשל בשתיית היין דווקא ההתרחקות היא החטא עצמו, ולא משהו שיקרה בעתיד. נשאלת השאלה: מדוע התנזרות מן היין נחשבת חטא? כדי להציע הסבר נפנה אל עולם המסורת והמנהגים. כידוע, אחד ההסברים למנהג "תיקון ליל שבועות" הוא שבכך אנו מתקנים את התנהגותם של בני ישראל במעמד הר סיני, שבמקום להכין עצמם לקבלת התורה ישנו באותו לילה, כפי שאומר המדרש: **ר' פנחס בשם רבי הושעיא אומר: עד שהמלך במסבו, למלך שגזר ליום פלוני אני נכנס למדינה וישנו להם בני המדינה כל הלילה. וכשבא המלך ומצאם ישנים העמיד עליהם בקלאנין בוקינס ושופר. . . ישנו להם ישראל כל אותו הלילה לפי ששניה של עצרת עריבה והלילה קצרה. . . א"ר יצחק זה הוא שמקנתרן על ידי ישעיהו שנאמר (ישעיה נ') "מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה" הקצר קצרה ידי מפרות (שיר השירים רבה פרשה א).** ושואלים הפרשנים: איך אפשר להבין את זה

זאת כך. מסע בני ישראל בו הם עזבו את הר סיני והחלו לצעוד לארץ ישראל היה בכ' באייר. ויהי בשנה השנית בתרש השני בעשרים בתרש נעלה הענן המסע לארץ ישראל היה אמור להימשך 11 ימים. כך אומרת התורה **אַחַד עֶשְׂרִים יוֹם מִתְּרֵב הַרְרָה הַר־שִׁעִיר עַד קָדֵשׁ בְּרֶנֶע**. כלומר, בני ישראל היו אמורים להגיע לכניסה לארץ ישראל לאחר מסע של 11 ימים – בתאריך ב' סיון. כאן, הם היו אמורים להכין את עצמם במשך 3 ימים – עד ה' סיון. יוצא אם כן, שיום הכניסה לארץ ישראל היה אמור להיות בו' בסיון. חג השבועות הוא חג ארץ ישראל. הוא מציין את המעבר של עם שחי במדבר, לעם שחי בארצו - עוסק בחקלאות, בטחון, ותפקידו "לקדש את החול". לקחת את חיי היום יום ולרומם אותם דרך מצוות התורה. ולכן המתנזר מן היין, מנתק את עצמו ופורש, הוא חוטא – כי לא זו הדרך.

=====

תנאים ואמוראים רבים מוזכרים בשמותיהם בספרות חז"ל. רק מעט מהם אנו יכולים לשים בקונטקסט הסטורי וארכיאולוגי מובהק. אחד מהם הוא רבי אלעזר הקפר.

רבי אלעזר הקפר (נקרא גם רבי אליעזר בן הקפר או רבי אלעזר בן הקפר – יש הסבורים שמדובר באותה דמות) היה תנא בדור החמישי והאחרון של תקופת התנאים. הוא היה ידידו של רבי יהודה הנשיא והתרועע עמו מדי פעם.

לרבי אלעזר הקפר אמירות שונות בספרות חז"ל לגבי ההתנהגות הראויה שאנשים צריכים לנהוג ביניהם "גדול השלום – שאין חותם כל הברכות אלא בשלום". וכן "עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שייקבעו בארץ ישראל". כך גם האמירה **הקנאה והמאנה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם**. ראינו גם את דבריו בהקשר לפרשת השבוע, שחטאו של הנזיר הוא פרישתו מהיין **אלא שציער עצמו מן היין**. וכן, **רבי אליעזר הקפר אומר אל תהא כמשקוף העליון שאין יד בני אדם יכולה ליגע בה**. . . אלא **הוי כאסקופה תחתונה שהכל דשין בה וסוף כל הבנין נסתר והיא במקומה עומדת**:

המטייל בגולן ומגיע למוזיאון עתיקות הגולן פוגש שם את אחד המימצאים המרתקים שנתגלו בגולן משקוף של מבנה ציבורי גדול ועליו שני חיוויאים שמקורם מחובר בעיטור המשתרג לזר, ובמרכזו כתובת "זה בית מדרשו שהלרבי אליעזר הקפר". עיטור מפואר ויחידאי, שכן, נכון להיום, לא נתגלה עוד עיטור שכזה עם כתובת המתארת קיומו של בית מדרש, ובו שמו של החכם שעל שמו נקרא בית המדרש.

במשך שנים רבות סברו כי המשקוף שנתגלה בכפר דבורה שברמת הגולן (על גדת נחל גילבון) היא מימיו של רבי אליעזר הקפר כלומר תחילת מאה שלישית לספירה. שאלות רבות

וקולמוסין רבים נשברו בנסיון להסביר כיצד הגיע לרמת הגולן. האם חי שם, מתי הגיע לשם ועוד. בעקבות מחקרו של פרופ' חיים בן דוד אנו יודעים לומר היום בוודאות שהמבנה, שמשקוף מעוטרו זה היה שייך אליו, לא היה קיים כלל בימי רבי אליעזר הקפר אלא נבנה כמאתים שנים מאוחר יותר. עובדה זו מעצימה אולי עוד יותר את המימצא. שכן מסתבר כי אנשים שחיו בגולן, כמאתים שנים לאחר מותו, בחרו לקרוא לבית המדרש שלהם על שמו. קריאת בית המדרש על שמו מלמדת גם אולי, שדרך הלימוד שנהגה בבית מדרש זה היתה על פי שיטתו. קריאת בית מדרש ובחירת עיטורים היא לא ענין אקראי. הדבר כרוך בעלות גבוהה ובמאמצים רבים, ולכן יש להניח שהושקעה מחשבה בענין. ואם הקהילה בחרה דווקא שחכם זה ללכת על פיו, ולקרוא את בית המדרש על שמו, ניתן ללמוד כי דרכו ואמירותיו, הם אלה שהינחו את חברי הקהילה בחיי היום יום שלהם.

כמה סימלי שמה שנשתמר מבית מדרש זה דווקא המשקוף העליון. היינו מצפים שתישאר רק האסקופה תחתונה, כפי שאמר רבי אליעזר הקפר, אבל אז כנראה לא היינו למדים, שהיו אנשים שחיו לאור אמירותיו ובדרכו של רבי אליעזר הקפר. אז נכון שצריך להיות כאסקופה התחתונה, כי הקנאה ותאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, אך צריך לזכור להתרומם ולשאת עיניים למעלה. כי אם אתה מכוון לירח, גם אם תחטיא, תמצא את עצמך בין כוכבים. השאיפה להתעלות ולהתרומם, היא זו שמנחה את אמירתו של רבי אליעזר הקפר בדבר חטאו של הנזיר. "לקדש את החול" ולא לפרוש ממנו.

ואולי בגלל זה בחר במקצוע "קפר". מקצועו היה כנראה הכנת יין מצמח הצלף, שכונה באותה עת קפר או קפרס. יין קפריסין הוא אחד מהמרכיבים של הקטורת שהועלתה בבית המקדש יין קפריסין - ששורין בו את הציפורן, כדי שתהא עזה.

הקטורת היא ריח הניחוח העולה לפני הקב"ה, ובא לביטוי השמחה והקשר עם הקב"ה. רבי אליעזר הקפר מגלם בדמותו את כל הקישורים והחיבורים המסבירים מהי הדרך הנכונה למצוא חן בעיני הקב"ה.

אך יש צד נוסף של התעלות, לא רק התעלות אישית, בהתנהגות רואיה וטובה, אלא "עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שייקבעו בארץ ישראל" - שיבת עם ישראל לארצו. ובחג השבועות, חג מתן תורה, וחג ארץ ישראל עלינו לשלב את הדברים יחד. לבנות את מהלך הגאולה של שיבה לחיי עם בארצו, אך לא לשכוח כי יש אנשים בדרך, ולא בכל מחיר. **הקנאה והמאנה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם**.

בברכת שבת שלום ומבורך – חגי עמיצור

לקבלת הדרך במייל היכנסו לקישור <https://lp.vp4.me/fw3x>